

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 269/09-30

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 7. júla 2009 predbežne prerokoval sťažnosť spoločnosti B., a. s., L., B., Spolková republika Nemecko, a Ing. A. B., T., všetci zastúpení advokátkou JUDr. E. K., B., vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu, na rovnosť účastníkov v konaní a vlastníť majetok podľa čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 20 ods. 1 a 3 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva pokojne užívať majetok podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a jeho rozhodnutím sp. zn. 4 Obo 16/2006 z 23. októbra 2007 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť spoločnosti B., a. s., B., a Ing. A. B. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 27. februára 2008 doručená sťažnosť spoločnosti B., a. s., L., B., Spolková republika Nemecko, a Ing. A. B., T. (ďalej spolu len „sťažovatelia“), ktorou namietali porušenie základného práva na súdnu ochranu, na rovnosť účastníkov v konaní a vlastníť majetok podľa čl. 46 ods. 1, čl. 47

ods. 3 a čl. 20 ods. 1 a 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva pokojne užívať majetok podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) a jeho rozhodnutím sp. zn. 4 Obo 16/2006 z 23. októbra 2007. Sťažnosť bola doručená do podateľne ústavného súdu osobne.

Sťažovatelia tvrdili, že najvyšší súd ako odvolací súd neodôvodnením nepodania návrhu na konkrétnu kontrolu ústavnosti noriem a neodôvodnením rozhodnutia nepripustiť dovolanie z dôvodu, že ide o vec zásadného právneho významu, porušil ich označené základné práva.

Zo sťažnosti vyplýva, že v konaní vedenom najvyšším súdom pod sp. zn. 4 Obo 16/2006 bola sťažovateľka – spoločnosť B., a. s., v postavení žalovaného, a B., ako aj Ing. A. B. v postavení vedľajších účastníkov. Na sťažovateľku bola podaná žaloba o splnenie povinnosti zapísať spoločnosť L., a. s. (ďalej len „žalobkyňa“) ako jej akcionárku.

Ako sa uvádza v sťažnosti, zakladatelia sťažovateľky (pôvodne pod obchodným menom P., a. s.) pri jej založení zámerne prijali stanovy, ktoré v súlade s vtedy platným znením § 156 ods. 3 Obchodného zákonníka obmedzovali prevoditeľnosť akcií, a to tak, že na prevod akcií sa vyžadoval súhlas predstavenstva. Dôvodom takéhoto postupu bol záujem zakladateľov regulovať okruh akcionárov tak, aby sa akcionárom nemohla stať osoba, ktorá by mohla spoločnosť poškodzovať, napr. z radov trhových konkurentov v oblasti cementárskeho priemyslu. Všetci zakladatelia, ako aj ďalšie osoby, ktoré sa následne stali akcionármi, o obsahu a význame tohto ustanovenia vedeli a pri založení spoločnosti, resp. dodatočnom „vstupe“ do spoločnosti s ním súhlasili, dokonca u niektorých, napr. u B. toto ustanovenie bolo podmienkou vstupu do spoločnosti vrátane súvisiacej investície.

Od konca roka 1998 začala byť sťažovateľka predmetom sústreďeného záujmu konkurenčnej skupiny L., ktorá sa usilovala o prevzatie kontroly nad ňou. Vďaka zneniu jej stanov, ktoré obmedzovali prevoditeľnosť ňou emitovaných akcií podmienkou súhlasu predstavenstva, sa skupine L. nepodarilo tento zámer realizovať.

V tejto situácii došlo k prijatiu zákona č. 500/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „novela“) s tým, že niektoré jeho ustanovenia nadobudli účinnosť od 5. decembra 2001, ale väčšina ustanovení nadobudla účinnosť od 1. januára 2002. Novela bola v Zbierke zákonov Slovenskej republiky oficiálne publikovaná v čiastke 200 dňa 5. decembra 2001, reálne však bola distribuovaná až o niekoľko dní neskôr. Táto rozsiahla novela svojím prechodným a záverečným ustanovením § 768c ods. 15 zasiahla priamo a retroaktívne do znenia stanov spoločnosti B., a. s., narušila právnu istotu a stabilitu, zmenila vôľu akcionárov prejavenu v súlade s dovtedy platným ustanovením § 156 ods. 3 Obchodného zákonníka už pri jej založení v rámci jej stanov a vytvorila nejasnosti týkajúce sa toho, ktoré ustanovenia stanov zostávajú v platnosti aj po 1. januári 2002 a ktoré zo zákona strácajú platnosť pre „rozpor s donucujúcimi ustanoveniami tohto zákona“ (porov. § 156 ods. 9 Obchodného zákonníka v znení účinnom od 1. januára 2002). V danej súvislosti je obzvlášť významné to, že novelou, konkrétne ustanovením § 768c ods. 15, bola prijatá zákonná úprava, ktorej donucujúce ustanovenie ex lege spôsobilo neplatnosť dovtedajšej úpravy súkromných vzťahov medzi majiteľmi akcií emitovaných sťažovateľkou ako si ich títo v súlade s dovtedy platným zákonom upravili v stanovách. Navyše, znenie veľmi rozsiahlej novely bolo prijaté a oficiálne publikované len niekoľko dní pred nadobudnutím účinnosti. Pokiaľ ide o znenie ustanovenia § 768c ods. 15 Obchodného zákonníka, toto bez rozumného dôvodu neposkytlo ani žiadnu legisvakačnú lehotu na prispôbenie príslušných ustanovení stanov novej zákonnej úprave, a to na rozdiel napr. od ustanovení obsiahnutých v odseku 14 a aj odseku 5 § 768c novely. Uvedeným postupom štátu bolo zasiahnuté do pokojného užívania majetku väčšiny akcionárov spoločnosti B., a. s., zrušená ich slobodne prejavená vôľa urobená v súlade s dovtedy platným zákonom a nebola im daná reálna možnosť riadne sa oboznámiť s novým znením zákona a urobiť kroky potrebné na to, aby vyhovelí jeho požiadavkám. Od momentu publikovania novely do nadobudnutia jej účinnosti akcionári nemali možnosť

prispôbiť znenie stanov spoločnosti B., a. s., novým požiadavkám zákona (§ 156 ods. 9 Obchodného zákonníka), t. j. v súlade so zákonom pripraviť, zvolať a uskutočniť konanie valného zhromaždenia na účely prispôsobenia stanov novele, všetko tak, aby súčasne zostali pre nich zachované pomery, za akých spoločnosť B., a. s., zakladali, prípadne do nej bona fide vstupovali vrátane zahraničného investora pochádzajúceho z členského štátu Európskej únie, a to ešte predtým, ako donucujúce ustanovenia novely proti ich vôli jednostranne zmenia znenie stanov súkromnej akciovej spoločnosti. Po nadobudnutí účinnosti novely už nebolo možné zabrániť riziku nežiadúcich prevodov akcií, ku ktorým aj došlo, o čom svedčí predmet súdneho sporu. Zákonodarca podľa sťažovateľov neposkytol žiaden časový priestor na zosúladenie dovtedajšieho znenia stanov s novými donucujúcimi ustanoveniami, hoci neexistoval rozumný dôvod pre takýto postup, pričom poskytnutiu primeranej vakačnej lehoty nebránil ani žiaden naliehavý verejný záujem. Retroaktívne účinky novely sú preto o to vypuklejšie a voči prevažnej väčšine akcionárov spoločnosti B., a. s., nespravodlivejšie. V prípade ustanovenia § 768c ods. 15 novely zákonodarca nerešpektoval ani systém del'by moci na moc zákonodarnú, výkonnú a súdnu. O platnosti či neplatnosti stanov akciovej spoločnosti by mal totiž rozhodovať výlučne všeobecný súd tak, ako to predpokladá ustanovenie § 183 v spojení s ustanovením § 131 Obchodného zákonníka.

Žalobkyňa využila situáciu vzniknutú v dôsledku legislatívnych zmien po 1. januári 2002 a s niektorými akcionármi sťažovateľky uzatvorila zmluvy o prevode akcií, a to bez súhlasu predstavenstva spoločnosti B., a. s. Následne sa domáhala zapísania do zoznamu akcionárov. Spoločnosť B., a. s., jej nevyhovela, čo viedlo k vzniku súdneho sporu. Rozsudkom Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) č. k. 7 Cb 42/2002-128 z 10. novembra 2005 v spojení s opravným uznesením krajského súdu č. k. 7 Cb 42/2002-163 zo 17. októbra 2006 bolo sťažovateľke uložené zapísať žalobkyňu do zoznamu akcionárov ako akcionára s akciami špecifikovanými vo výroku rozsudku.

Sťažovateľka v postavení žalovanej podala proti rozsudku krajského súdu odvolanie, ktorého súčasťou bol aj podnet odvolaciemu súdu na iniciovanie konkrétnej kontroly ústavnosti noriem, lebo podľa jej názoru ustanovenie § 768c ods. 15 novely je z už

naznačených dôvodov v rozpore s ústavou a medzinárodnou zmluvou a v takom prípade by všeobecný súd mal postúpiť návrh ústavnému súdu na zaujatie stanoviska.

Rozsudkom najvyššieho súdu sp. zn. 4 Obo 16/2006 z 23. októbra 2007 v spojení s opravným uznesením sp. zn. 4 Obo 16/2006 z 22. novembra 2007 bol rozsudok krajského súdu v spojení s opravným uznesením potvrdený. Z odôvodnenia vyplýva, že návrhu na prerušenie konania podľa § 109 ods. 1 písm. b) Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) nebolo možné vyhovieť, lebo najvyšší súd neprijal názor o splnení podmienok na prerušenie konania. V súvislosti s návrhom na pripustenie dovolania týkajúceho sa vymedzených otázok zásadného právneho významu dospel k záveru, že nejde o otázky takého zásadného právneho významu, ktoré by mali byť dôvodom na pripustenie dovolania. Podľa názoru najvyššieho súdu z platných stanov (čl. 7 bod 7.1 prvá veta) vyplýva, že akcie možno previesť na inú fyzickú osobu alebo právnickú osobu len na základe predchádzajúceho písomného súhlasu predstavenstva, pričom o udelenie súhlasu s prevodom musel akcionár požiadať písomnou žiadosťou doručenou predstavenstvu (čl. 7 bod 7.2 stanov). Ustanovenie čl. 7 bodu 7.1 a súvisiacich bodov stanov má donucujúci charakter, a preto od 1. januára 2002 v zmysle § 768c ods. 15 novely stratilo platnosť. Prevod akcií sa uskutočňuje na základe zmluvy. Zákon však pripúšťa obmedzenie prevoditeľnosti akcií na meno, ku ktorému môže dôjsť napr. tak, že sa na prevod vyžaduje súhlas niektorého z orgánov spoločnosti podľa určenia v stanovách. Právna úprava účinná do 31. decembra 2001 pripúšťala možnosť, aby stanovky spoločnosti obmedzili prevoditeľnosť akcií na meno. Podľa prechodných ustanovení novely spoločnosti boli povinné uviesť stanovky do súladu s novelou účinnou od 1. januára 2002 (§ 768c). Ustanovenia stanov, ktoré boli v rozpore s kogentnými ustanoveniami novej právnej úpravy, stratili platnosť 1. januára 2002 (§ 768c ods. 15 novely).

Podľa sťažovateľov v napadnutom rozsudku ide o svojvôľu pri výklade a aplikácii § 37 a súvisiacich ustanovení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), ako aj súvisiacich ustanovení Občianskeho súdneho poriadku do tej miery, že došlo k zásadnému

popretiu ich účelu a významu. Sťažovatelia totiž nepatria medzi taxatívne vymenované subjekty, ktoré sú podľa čl. 130 ústavy oprávnené obrátiť sa na ústavný súd s návrhom na začatie konania podľa čl. 125 ústavy, a preto sa nemohli sami obrátiť na ústavný súd a požiadať ho o rozhodnutie, či ustanovenie § 768c ods. 15 novely je, alebo nie je v rozpore s ústavou a dodatkovým protokolom. Ak by sa bol najvyšší súd v rámci odvolacieho konania týmto podnetom riadne zaoberal a ústavne súladným spôsobom aplikoval § 37 zákona o ústavnom súde, došlo by v dôsledku zisteného rozporu zákona s ústavou a medzinárodnou zmluvou k zachovaniu označených základných práv sťažovateľov.

Sťažovatelia ďalej tvrdia, že rozsudok najvyššieho súdu je v rozpore aj s ustanovením § 157 ods. 2 OSP, lebo v odôvodnení rozsudku nie je uvedené, resp. je zamlčané, z akých dôvodov sťažovatelia spolu s odvolaním podali aj podnet, a rovnako nie je uvedené a presvedčivo odôvodnené, prečo najvyšší súd prijal názor, že nie sú splnené podmienky na prerušenie konania. Chýbajú aj presvedčivé dôvody, prečo sa nevyhovelo návrhu sťažovateľov na pripustenie dovolania a prečo sa prijal názor, že otázka položená sťažovateľmi nie je otázkou takého zásadného právneho významu, ktorá by mala byť dôvodom na pripustenie dovolania. Právoplatný rozsudok najvyššieho súdu možno preto označiť za svojvoľný (arbitrárny). Zároveň to znamená, že najvyšší súd nevykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, teda neinterpretoval zákon ústavne súladným spôsobom, čím bolo porušené základné právo na súdnu ochranu, resp. právo na spravodlivé súdne konanie.

Sťažovatelia ďalej tvrdia, že v odvolacom konaní bolo porušené aj ich základné právo na rovnosť účastníkov v konaní podľa čl. 47 ods. 3 ústavy. Najvyšší súd totiž v rozsudku bez presvedčivej právnej argumentácie prijal právny názor žalobkyne a rozhodol v súlade s ním. O podstatných návrhoch a právnej argumentácii sťažovateľov poukazujúcich na porušenie základných práv sa v odôvodnení rozhodnutia nezmiel, prípadne iba neúplne a skreslene, pričom o podnete na podanie návrhu ústavnému súdu vôbec nerozhodol a zamietnutie s tým súvisiaceho návrhu na prerušenie konania neodôvodnil, rovnako neodôvodnil ani zamietnutie návrhu na pripustenie dovolania.

Sťažovatelia navrhli vydať nález, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie označených článkov ústavy, dohovoru a dodatkového protokolu v konaní vedenom najvyšším súdom pod sp. zn. 4 Obo 16/2006 s tým, aby bol rozsudok najvyššieho súdu z 23. októbra 2007 zrušený a vec vrátená na ďalšie konanie. Domáhajú sa tiež priznania náhrady trov právneho zastúpenia v paušálnej sume 7 000 Sk.

Sťažovatelia tiež navrhli, aby v rámci predbežného prerokovania sťažnosti a jej prijatia na ďalšie konanie vydal ústavný súd dočasné opatrenie, ktorým by odložil vykonateľnosť rozsudku najvyššieho súdu.

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa. Pri predbežnom prerokovaní návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, ktoré sú zjavne neopodstatnené, môže ústavný súd odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania.

Podstatou sťažnosti je tvrdenie, že komponentom práva na spravodlivý proces je aj povinnosť všeobecného súdu, aby v rozhodnutí odôvodnil skutočnosť, že nevyhovel podnetu účastníka konania, aby všeobecný súd prerušil konanie podľa čl. 144 ods. 2 ústavy, resp. § 109 OSP a podal návrh na preskúmanie ústavnosti zákona, ktorý sa týka prejednávanej veci, a taktiež obdobná povinnosť vyjadriť sa k podnetu účastníka konania, aby odvolací súd vyslovil vo výroku svojho potvrdzujúceho rozsudku, ktorým bol

potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa, že dovolanie je prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu.

Všeobecný súd môže dospieť k domnienke o neústavnosti zákona a iniciovať konkrétnu kontrolu ústavnosti buď sám, z vlastnej iniciatívy alebo na základe stotožnenia sa s podnetom účastníka konania. Predmetná vec sa týka druhej uvedenej alternatívy.

Z napadnutého rozhodnutia je zrejmé, že najvyšší súd sa nevysporiadal s týmto návrhom, pričom ustanovenie, o ktorého ústavnosti sťažovateľ pochyboval, bolo nepochybne relevantné na riešenie veci, ktorá bola predmetom konania na všeobecných súdoch.

Všeobecný súd je povinný vždy dbať na to, aby rozhodoval na základe ústavne súladnej normy, k čomu mu slúži spravidla ústavne konformný výklad, ale niekedy aj ultimatívna možnosť podať návrh na preskúmanie súladnosti právnej normy ústavným súdom. Ak však účastník konania odôvodneným spôsobom podnieti, aby všeobecný súd podal návrh ústavnému súdu na preskúmanie súladu aplikovanej normy s ústavou, má všeobecný súd v zásade tieto možnosti:

Buď vykoná ústavne konformný výklad právnej normy, alebo vysvetlí, prečo považuje bez ďalšieho právnou normu za ústavne súladnú, alebo sa stotožní s návrhom účastníka a podá vec ústavnému súdu. V tomto zmysle nemožno pod domnienkou (čl. 144 ods. 1 ústavy) či pod dospením k záveru [§ 109 ods. 1 písm. b) OSP] rozumieť úplne voľnú úvahu súdu.

Z ústavy ako priamo záväzného a aplikovateľného práva vyplýva subjektívne právo účastníka na rozhodnutie, ktoré je v súlade s ústavou, resp. na rozhodnutie vychádzajúce z ústavne súladnej normy, na súdnu ochranu jeho základných práv a slobôd, nie však automatické subjektívne právo na podanie návrhu na ústavnom súde. Všeobecný súd je povinný korektne sa vysporiadať s daným podnetom jednou z uvedených možností, tak z hľadiska ochrany základných práv, ako aj z hľadiska riadneho odôvodnenia vyžadovaného právom na súdnu ochranu.

Už účastníci konání v 1. ČSR sa domáhali, aby všeobecné súdy podali návrh na posúdenie súladnosti podľa § 9 zákona č. 162/1920 Sb. o ústavním súde [V prípade lit. a) § 7 rozhoduje ústavní soud pouze na základě návrhu, který může být podán toliko od nejvyššího soudu, nejvyššího správního soudu, volebního soudu, od poslanecké sněmovny, senátu neb od sněmu Podkarpatské Rusi.]. V rozhodnutí č. 17843/21 (Bohuslav, administratívne rozhodnutie č. 1097/1922) Najvyšší správní soud uviedol v právnej vete, že *„posouzení, zda-li existuje rozpor konkrétního zákona s Ústavou, pro který je nutno jej předložit Ústavnímu soudu, je plně v pravomoci soudu, který v této souvislosti není vázán požadavkem účastníka řízení na jeho předložení Ústavnímu soudu pro dovozovanou protiústavnost“*. Najvyšší správní soud v tejto súvislosti uviedol, že *„v dodatku k své stížnosti namítá stěžovatel, že zákon záborový přičí se státnímu základnímu zákonu platnému v době jeho vydání o nedotknutelnosti vlastnictví, a že tedy zábor z tohoto důvodu jest v odporu se zákonem. Námitku tuto musil nejvyšší správní soud odmítnouti jako nepřipustnou. Neboť k rozhodnutí o tom, zda se nějaký zákon republiky čsl. přičí ústavě, jest dle 7 zák. ze dne 9. března 1920 č. 162 sb. z. a n. výlučně příslušný ústavní soud. Dokud tento tribunál neprohlásil nějaký zákonný předpis za protiústavní a dokud nález jeho nebyl uveřejněn ve sbírce zákonů a nařízení, dotud všechny úřady i soudy musí pokládati předpis onen za ústavní (srovn. § 20 cit. z. a contr.). Stěžovatel nemůže se odvolati na to, že by byl již způsobem naznačeným ústavní soud záborový zákon uznal za protiústavní a je proto jeho námitka, vznesená proti rozhodnutí pozemkového úřadu, který tento zákon jako platný aplikoval na daný případ, neodůvodněná a nemístná. V námitce té nelze ostatně spatřovati ani uplatnění nějakého subjektivního procesuálního práva strany na vyvolání rozhodnutí ústavního soudu o otázce dotčené, neboť právo předložiti návrh na řešení této otázky soudu ústavnímu nepřísluší jednotlivým účastníkům soukromým a to ani přímo ani nepřímou skrze rozhodující senáty nejvyšších soudů; právo to nepřináleží ani senátům, konkrétní věc rozhodujícím, nýbrž návrh onen by mohl vycházeti jen od plena nejvyššího správního soudu. Následkem toho může strana soukromá nejvýše jen upozorniti nejvyšší správní soud, že by mohl uvážiti, zda v určitém směru není dán případ, v němž by tento tribunál právo návrh jemu v §§ 9 a 10 zák. cit. propůjčené mohl nebo měl vykonati. Ale postavení procesní strany v tomto řízení, jež s rozhodováním konkrétní právní záležitosti nikterak nesouvisí, naopak od každé určité rozepře se odpoutává, jí nepřísluší.“* Obdobne rozhodol Najvyšší správní

súd v náleze č. 3757/26 (Bohuslav, administratívne rozhodnutie č. 5423/1926), v ktorého právnej vete uviedol, že „v řízení před správním soudem nemá návrhovatel nárok na to, aby správní soud k jeho podnětu učinil ústavnímu soudu návrh co do otázky, zda určitý předpis zákona neodporuje ústavě“. Najvyšší správny súd v tejto súvislosti uviedol, že sa „navrhuje konečně, aby nejvyšší správní soud podal ústavnímu soudu návrh podle § 9 zákona z 9. března 1920 č. 162 Sb. stran ústavnosti zákonů č. 495/21 a 394/22. K tomu jest poznamenati, že ve smyslu zákona č. 162/20, zejména vzhledem k ustanovení § 9 až 15 zákona nepřisluší straně před nejvyšším správním soudem vystupující, tedy ani stěžovateli, nárok na to, aby k jeho žádosti učiněn byl ústavnímu soudu návrh podle § 9 zákona č. 162/20. Stěžovatel může sice v řízení před nejvyšším správním soudem dáti podnět k takovému návrhu, avšak kontrole stěžovatelově se vymyká a do působnosti senátu, v příslušné věci rozhodujícího, nenáleží, jak nejvyšší správní soud v případné plenární schůzi s podnětem takovým naloží. Nelze proto k námitce předem uvedené přihlížeti.“. V tejto súvislosti však ústavný súd musí poznamenať, že za 1. ČSR vlastne neexistovala konkrétna kontrola ústavnosti noriem v dnešnom zmysle. Najvyšší súd a Najvyšší správny súd síce mali aktívnu legitímáciu, ale nie s rekurzom ku konkrétnemu prípadu v prerušenom konaní (porov. aj Osterkamp, J.: Ústavní soudnictví v meziválečném Československu, Právnik 6/2007, s. 598 a 600).

Od roku 1992 pozná československý, resp. slovenský právny poriadok konkrétnu kontrolu ústavnosti a zároveň základné právo na súdnu ochranu, ktorého komponentom je aj povinnosť súdov riadne odôvodňovať svoje rozhodnutia. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) čl. 6 ods. 1 dohovoru zaväzuje súdy odôvodniť svoje rozhodnutia, ale nemožno ho chápať tak, že vyžaduje, aby na každý argument bola daná podrobná odpoveď. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Repík, B.: Ľudské práva v súdnom konaní, MANZ, Bratislava 1999, s. 166 a nasl.) Riadne odôvodnený podnet účastníka, aby všeobecný súd preskúmal ústavnosť, prípadne zákonnosť aplikovaného právneho predpisu, alebo aby podal predbežnú otázku Súdnemu dvoru Európskych spoločenstiev v Luxemburgu (ďalej len „ESD“), možno považovať za argument, ktorý môže byť pre rozhodnutie rozhodujúci. Prainšpiráciou pre konanie súdneho dvora o predbežnej otázke je

práve konkrétna kontrola ústavnosti zákonov na národnej úrovni (porov.: Bobek, M., Komárek, K., Passer, J., M., Gillis, M.: *Předběžná otázka v komunitárním právu*, Linde, Praha 2005, s. 10). Na ESLP sa už obrátili sťažovatelia, ktorí namietali, že národný súd nepredložil ESD predbežnú otázku (cit. dielo, s. 257 a nasl.). Vo veci *DIVAGSA Company v. Španielsko* sťažovateľka namietala takéto nepodanie predbežnej otázky. Európska komisia pre ľudské práva (ďalej len „EKLP“) k tomu uviedla, že nieto žiadneho absolútneho práva (rozumej nároku) na podanie predbežnej otázky. Na druhej strane však za určitých okolností nepodanie takejto otázky môže byť porušením čl. 6 ods. 1 dohovoru, zvlášť ak sa takéto odmietnutie zdá arbitrárne, t. j. neodôvodnené. V prejednávanej veci však EKLP takéto odmietnutie nezistila, pretože Španielsky najvyšší súd sa s podnetom podrobne vysporiadal vychádzajúc z judikatúry ESD (rozhodnutie o prijateľnosti, sťažnosť č. 20631/92, s. 279, 12. máj 1993).

V predmetnej veci je nutné zohľadniť rozhodnutie o prijateľnosti [*Ivanciuc v. Rumunsko* (sťažnosť č. 18624/03, s. 12-13, 8. september 2005)]. Sťažovateľ namietal, že trestný súd odmietol dve jeho námietky protiústavnosti. Prvú trestný súd odmietol z dôvodu, že ústavný súd už o danom ustanovení rozhodol, pričom podľa sťažovateľa to nevylučuje nové preskúmanie, a druhú námietku súd odmietol, pretože sa týka nesúvisiaceho ustanovenia. Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že dohovor negarantuje ako také právo na predloženie veci národného súdu inému národnému alebo medzinárodnému súdu na posúdenie predbežnej otázky. Takéto právo nemôže byť absolútne (rozumej nárokové) ani v prípade, ak nejaká oblasť práva môže byť interpretovaná len súdom na to určeným a ostatné súdy sú povinné predložiť danému súdu predbežnú otázku. V súlade s týmto mechanizmom musí konajúci súd zhodnotiť splnenie podmienok na predloženie otázky. Európsky súd pre ľudské práva však uvádza, že napriek tomu za určitých okolností môže konajúci súd v tejto situácii porušiť právo na spravodlivý proces. V prípade *Ivanciuc* však takéto okolnosti nenastali, pretože trestný súd sa námietkami zaoberal a zistil, že ústavný súd už niekoľkokrát potvrdil ústavnosť dotknutého ustanovenia, a teda ďalšie preskúmanie je bezcenné. Európsky súd pre ľudské práva súhlasil, že druhý namietaný predpis nesúvisí so sťažovateľovou vecou. Európsky súd pre ľudské práva, samozrejme, vychádzajúc zo svojej pozície, doplnil, že aj keby boli dané odmietnutia v rozpore s národným právom,

nie je jeho úlohou preskúmať takéto porušenia zákona a z hľadiska práva na spravodlivý proces nešlo o arbitrárne rozhodnutia.

Nemenej ilustratívny a hodný zohľadnenia je rozsudok *Pronina v. Ukrajina* (sťažnosť č. 63566/00, 18. júl 2006). Sťažovateľka na všeobecnom súde namietala, že výpočet jej dôchodku, ktorý je nižší než minimálna mzda, je v rozpore s čl. 46 ukrajinskej ústavy (bod 10). Pred ESLP tvrdila, že ukrajinské súdy sa nevysporiadali s jej argumentmi v úplnosti, zvlášť s argumentom o rozpore výpočtu jej dôchodku s ústavou (body 3 a 20). Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že dohovor nezaručuje samotné právo na prístup k súdu, ktorý má kompetenciu rušiť zákony, ani právo na prerušenie konania a predloženie veci národnému alebo medzinárodnému súdu k vyriešeniu „predbežnej otázky“. Podľa ukrajinského práva nemá jednotlivec prístup k ústavnému súdu a je na úvahe všeobecných súdov, či majú pochybnosti o ústavnosti zákona a oslovia v tom smere ústavný súd. Z ukrajinského právneho poriadku však nevyplýva, že sú všeobecné súdy povinné preskúmať detailne každú otázku ústavnosti vznesenú účastníkom konania alebo predložiť každú takúto otázku ústavnému súdu. Z uvedeného vyplýva, že všeobecné súdy majú priestor na voľnú úvahu v situácii, keď účastníci konania navrhnú preskúmanie ústavnosti zákona, a preto je nutné posudzovať porušenie povinnosti odôvodniť rozhodnutie podľa okolností každej veci. Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že ukrajinské súdy sa nepokúsili posúdiť sťažovateľkinu vec z pozície ústavnej súladnosti, napriek jej explicitnej požiadavke v každej inštancii. Európsky súd pre ľudské práva nepovažoval za svoju úlohu rozhodnúť, aká by bola najvhodnejšia forma vysporiadania sa všeobecných súdov s týmto argumentom, avšak úplná ignorácia daného argumentu, ktorý bol konkrétny, súvisiaci s danou vecou a dôležitý, porušila čl. 6 ods. 1 dohovoru. Vo veci *Vavrenyuk v. Ukrajina* (rozhodnutie o prijateľnosti, sťažnosť č. 30698/04, s. 4, 14. október 2008) bola skutková situácia opačná. Sťažovateľ namietal, že nezvýšenie jeho dôchodku je v rozpore s ústavou, ale nežiadal výslovne podanie na ústavný súd. Odvolací súd však jasne reagoval tým spôsobom, že nemieni podať návrh na ústavný súd. Európsky súd pre ľudské práva teda odmietol sťažnosť ako zjavne neopodstatnenú.

Rakúsky Správny súdny dvor (Verwaltungsgerichtshof – VwGH) dospel k podobnému názoru. V rozsudku č. 92/02/0237 (20. január 1993, dostupné na internete: <www.ris.bka.gv.at>) uviedol, že sťažovateľ nemá priamy prístup na preskúmanie nariadenia ústavným súdom na základe podnetu nezávislého správneho tribunálu a jeho právo nie je porušené len samým nepodaním takéhoto návrhu, resp. nesúhlasom tribunálu so sťažovateľovým návrhom. V prerokovávanom prípade však bolo sťažovateľovo právo porušené, pretože tribunál nijak nevyhodnotil argumenty o nezákonnosti nariadenia a považoval ich za irelevantné od začiatku.

V právnej vete nálezu sp. zn. I. ÚS 30/94 Ústavný súd Českej republiky uviedol, že *„podle § 224 odst. 5 trestního řádu, obdobně jako podle čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR, obecný soud, má-li za to, že zákon, jehož užití je z dané věci rozhodné, je v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou, která má přednost před zákonem, přeruší řízení a předloží věc Ústavnímu soudu ČR. Soud má tedy možnost k takovému závěru nedospět, ale dospěje-li k němu, je povinen postupovat tak, jak je uvedeno. Pokud pak uplatní strana takový návrh, je třeba, aby soud o něm rozhodl nebo jinak vyjádřil své stanovisko k tvrzenému rozporu“* (dostupné na internete: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>). V súvislosti s predmetnou vecou možno ešte upriamiť pozornosť na nález sp. zn. II. ÚS 1009/08 Ústavného súdu Českej republiky, podľa ktorého je nepoloženie predbežnej otázky ESD porušením práva na zákonného sudcu. Pozornosť si však v kontexte prerokovávanej sťažnosti zaslúži hlavne odlišné stanovisko sudkyne L., podľa ktorého *„za situace, kdy si soud poslední instance aplikující normy komunitárního práva zcela opomene položit otázku, zda by měl vznést předběžnou otázku k ESD a její nepoložení řádně neodůvodní (viz bod 22. odůvodnění) a otázka zákonného soudce nebyla tedy soudem řádně zodpovězena, nelze ještě učinit závěr o porušení čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Takovéto jednání soudu představuje porušení pravidel spravedlivého procesu, a tím zásah do práva garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (srov. obdobně i např. rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 74/06, sp. zn. III. ÚS 521/05)“* (porov. tiež Komárek, J. a blogeri: Nepoložením predbežnej otázky k ESD porušil NSS právo na zákonného sudcu. Dostupné na internete: <<http://jinepravo.blogspot.c>

om/search?q=nepolo%C5%BEEen%C3%Adm>; Komárek, J.: Podávání předběžných otázek obecnými soudy jako otázka ústavnosti, Soudní rozhledy č. 10/2008, s. 374-377).

Slovinský ústavný súd v prípade č. U-I-275/06, Up-811/07 z 29. mája 2008 (dostupné na internete: <www.us-rs.si>) rozhodol, že je proti účelu článkov 156 (obdoba slovenského čl. 144 ods. 1 ústavy) a 125 slovinskej ústavy (princíp nezávislosti súdov), ak všeobecný súd neodpovedá na riadne vysvetlené argumenty účastníkov o neústavnosti aplikovaného právneho predpisu. Aj všeobecné súdy sa musia zaoberať otázkou ústavnej súladnosti. V opačnom prípade ide o porušenie čl. 22 slovinskej ústavy, ktorý garantuje právo na spravodlivý proces. Vzhľadom na možnosť jednotlivca iniciovať konanie o súlade, slovinský ústavný súd aplikovaný predpis preskúmal a nezistil jeho protiústavnosť; z uvedeného dôvodu sťažnosti napokon nevyhovel.

Slovenská právna úprava ústavnej sťažnosti sa vyznačuje tou zvláštnosťou, že neumožňuje priamy prístup sťažovateľa k ústavnému súdu, ak má jednotliviec pochybnosti o ústavnosti alebo zákonnosti normy, ktorá bola aplikovaná v jeho veci. Jedinou možnosťou je stotožnenie sa všeobecného súdu s podnetom zo strany sťažovateľa.

Z podstaty ústavy ako priamo aplikovateľného práva v kontexte mechanizmu konkrétnej kontroly ústavnosti aplikovanej normy, z povinnosti súdov riadne odôvodniť svoje rozhodnutia a zo zohľadnenia relevantnej štrasburskej a komparatívnej judikatúry vyplýva, že úplná ignorácia argumentu protiústavnosti aplikovanej normy, ktorý bol konkrétny, súvisiaci s danou vecou a dôležitý, znamená porušenie práva na súdnu ochranu.

Napriek tomu, že všeobecný súd ignoroval námietku protiústavnosti, ústavný súd zdôrazňujúc unikátne okolnosti prerokovávanej veci konštatuje, že ústavná sťažnosť je zjavne neopodstatnená. Uvedené vyplýva z (prima facie) posúdenia ustanovenia, ktorého ústavnosť sťažovateľ spochybňuje, a z princípu právnej istoty. Ustanovenie posúdené v rozsahu ako malo byť preskúmané všeobecným súdom, na prvý pohľad nenesie znaky tzv. pravej retroaktivity. Ustanovenie je nepriamo retroaktívne, resp. vykazuje znaky tzv. okamžitého účinku zákona (porov.: Petrlík, D.: Retroaktivita právnych predpisů

v komunitárním právu, Linde, Praha 2005, s. 37), ktoré sú častokrát považované za ústavne akceptovateľné. Podľa názoru ústavného súdu by nebolo účelné zrušovať napadnuté rozhodnutie všeobecného súdu, berúc na vedomie právnu istotu sťažovateľa aj právnu istotu ostatných účastníkov obchodnoprávných vzťahov, pretože prípadné podanie návrhu všeobecným súdom na ústavný súd podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 144 ods. 2 ústavy na vyslovenie nesúladu ustanovenia by len ťažko mohlo byť úspešné. Inými slovami, je priam vylúčené, aby sa zrušením napadnutého rozhodnutia a prípadnými následnými procedúrami vylepšila súčasná právna pozícia sťažovateľa. Ako jemný podporný argument možno uviesť skutočnosť, že napadnutá novela bola výrazne inšpirovaná novelou č. 142/1996 Sb. českého Obchodného zákonníka, pričom to v Českej republike nevyvolalo žiadne ústavnoprávne pochybnosti.

V priestore slovenskej judikatúry možno upozorniť na uznesenie najvyššieho súdu z 28. septembra 2006 sp. zn. 1 Obdo V 73/06 (Ro 70/2007, Zbierka rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, rok 2007, diel VI., s. 41 a nasl.). V konaní pred krajským súdom účastník žiadal o podanie návrhu na ústavný súd. Dovolací súd k námietke, že nevyhovením účastníkovi mu bola odňatá možnosť konať pred súdom, okrem iného uviedol, že *„odvolací súd otázke prerušenia konania podľa ustanovenia § 109 ods. 1 písm. b) O. s. p. venoval potrebnú pozornosť a dostatočne svoj záver odôvodnil v písomnom vyhotovení napadnutého uznesenia. Z hľadiska postupu odvolacieho súdu v tomto smere v zmysle ustanovenia § 109 ods. 1 písm. b) O. s. p. je rozhodujúce to, že odvolací súd (tak ako aj súd prvého stupňa) nedospel k záveru, že by dovolateľom citované ustanovenie § 70e ods. 4, 5 zákona o konkurze a vyrovnaní bolo v rozpore s ústavou, či medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná. Dovolateľ nedôvodne vytýka odvolaciemu súdu, že prekročil svoju právomoc, ak posudzoval otázku, či aplikované ustanovenie nie je v rozpore s ústavou. Všeobecný súd v zmysle ustanovenia § 109 ods. 1 písm. b) O. s. p. nepochybne je oprávnený túto otázku posudzovať, avšak iba za účelom, či netreba konanie prerušiť a požiadať ústavný súd o zaujatie stanoviska. Konečný právny záväzný názor o otázke ústavnosti právneho predpisu je skutočne oprávnený vysloviť iba Ústavný súd Slovenskej republiky (čl. 125 ústavy). Ustanovenie § 109 ods. 1 písm. b) O. s. p. výslovne umožňuje všeobecnému súdu skúmať, či všeobecne záväzný právny predpis nie je v rozpore*

s ústavou, túto otázku všeobecný súd je oprávnený a v zásade aj povinný riešiť kedykoľvek pred rozhodnutím vo veci, lebo skutočne by nemohol aplikovať všeobecne záväzný právny predpis v prípade, ak by dospel k záveru, že je v rozpore s ústavou. V tomto smere ide o špecifické subjektívne oprávnenie všeobecného súdu, resp. sudcov všeobecných súdov, pričom ani netreba, aby v každom rozhodnutí v jeho odôvodnení sa touto otázkou zaoberal. Pokiaľ sa tejto otázky nedotkne, je zrejmé, že súd vychádzal z toho, že aplikovaný právny predpis je v súlade s ústavou.“. Ústavný súd k tomu uvádza, že možno akceptovať názor, že nie je potrebné, aby sa v každom rozhodnutí všeobecný súd zaoberal otázkou ústavnosti, ale ako už bolo povedané, má sa ňou zaoberať, ak ju účastník korektným spôsobom nastolí. Príkladom môže byť rozsudok najvyššieho súdu z 26. marca 2008 sp. zn. 6 Sžo 164/2007 (dostupné na internete: <na www.supcourt.gov.sk>).

Vychádzajúc z uznesenia najvyššieho súdu z 28. septembra 2006 sp. zn. 1 Obdo V 73/06, z ktorého vyplýva, že najvyšší súd v rámci dovolania zo zmätočného dôvodu – odňatia možnosti konať pred súdom, preskúmal aj (ne)dôvodnosť podania návrhu na ústavný súd na posúdenie súladnosti aplikovanej normy, mohol ústavný súd odmietnuť sťažnosť aj pre neprípustnosť pre nevyužitie opravného prostriedku. V záujme právnej istoty sťažovateľov a vzhľadom na ústavnoprávne súvislosti veci sa však ústavný súd sťažnosťou zaoberal meritórne v režime predbežného prerokovania.

Vo vzťahu k odôvodneniu odmietnutia pripustiť dovolanie odvolacím súdom ústavný súd konštatuje, že odvolací súd má značnú diskreciu pri rozhodovaní o pripustení dovolania podľa § 238 ods. 3 OSP. V predmetnej veci odvolací súd síce lakonicky, ale reagoval na takýto podnet, pričom je nutné dodať, že aj podnet účastníka bol veľmi lakonický (porov. napr. rozhodnutia Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 181/95, II. ÚS 2/98, IV. ÚS 379/01, II. ÚS 650/06). Z uvedeného dôvodu považuje ústavný súd aj v tejto časti sťažnosť za zjavne neopodstatnenú.

Vzhľadom na uvedené neprichádzalo už do úvahy, aby ústavný súd podľa § 52 ods. 2 zákona o ústavnom súde rozhodoval o návrhu sťažovateľov na vydanie dočasného

opatrenia, pretože takéto rozhodnutie môže prichádzať do úvahy len po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie (napr. I. ÚS 233/03, I. ÚS 57/04).

Vzhľadom na uvedené skutočnosti ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto uznesenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. júla 2009